

**„Vēsturiskās
kompetences attīstība
mācību priekšmetā
„Sociālās zinības un
vēsture” 4.- 6. klasē”**

4. klase

4. klase. Kopējais raksturojums: ko paveiksim?

- Prezentēsim divas būtiskākās vēsturi veidojošās komponentes: cēloņsakarības un laiku, kas pārsniedz skolēna piedzīvoto.
- Veidosim izpratni par sociālajām grupām un piederību tām.
- Parādīsim svētkus kā sabiedrības rituālu.
- Rošināsim izpratni par personību kā paraugu paša izaugsmei.
- Apgūstam pamatatziņas, uz kurām balstās saprātīgs un sociāli atbalstāms patēriņš.

4. klase. 1.temats Kā mēra laika ritējumu un noskaidro pārmaiņas tajā? Plānojums.

- **1. solis: noskaidrojam, kā var uzzināt to, kas apkārtnē mainījies.**
- Secinājums: to var izdarīt, ja salīdzina vēstures avotā atrodamo ar aktuālo ainu.
- **2. solis: izprotam, kas ir cēloņi un sekas, kā tās saistītas ar pārmaiņām.**
- Secinājums: izzinot cēloni var censties novērst nepatīkamas sekas.
- **3. solis: iepazīstam laika līniju kā laika ritējuma atspoguļojumu.**
- Secinājums: laika līnija attēlo notikumu secību un norises intervālus.
- **4. solis: iepazīstam gadu skaitīšanu.**
- Secinājums: gadus skaita, nosakot to attālumu laika plūsmā no kāda notikuma un grupē gadsimtos.
- **Papildus:** pārskatā lasot vai pārrunājot iepazīstam gadu skaitīšanas vēsturi un vēsturiskos laikmetus.

4. klase. 1.temats Kā mēra laika ritējumu un noskaidro pārmaiņas tajā? Ieteikumi 1. solim.

- **Izzinot to, kas apkārtnē mainījies**
 - Izmantojiet lokālos avotus.
 - Izmantojiet daudzveidīgus avotus: vizuālos (zīmējumus, foto, video), lietas, tekstus.
 - Izmantojiet minēšanas principu (kas tas ir, kur to lieto, kā to pateikt).
 - Pievērsiet uzmanību tam, kā avots rodas.

4. klase. 1.temats Kā mēra laika ritējumu un noskaidro pārmaiņas tajā? Ieteikumi 2. solim.

- **Darbojoties ar cēloņiem un sekām**

- Atcerieties, ka cēloņu un seku saistītu nosaka pēc to pēctecības laikā un tā nav simtprocentīgi droša.
- Mudiniet skolēnus pamatot, kāpēc viens notikums varētu būt otra cēlonis, bet nelieciet to pierādīt.
- Diskutējiet arī par aktuāliem notikumiem- mudiniet noteikt tiem cēloņus vai prognozēt sekas.

4. klase. 1.temats Kā mēra laika ritējumu un noskaidro pārmaiņas tajā? Kam domāts šis uzdevums?

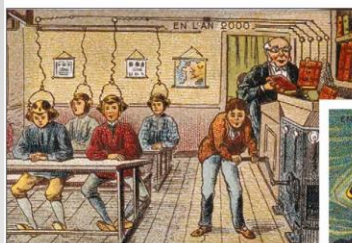
- **Gaidāmais secinājums:** cilvēki modelē nākotni no tā, ko šobrīd pazīst, bet attīstība var notikt citādi.

Kāpēc tā?

Ne tikai mūsdienu cilvēki, bet arī cilvēki pagātnē ir centušies paredzēt nākotni. Attēlos tu redzi, kā ap 1900. gadu franču mākslinieki, veidojot pastkaršu sēriju „2000. gadā”, iedomājās dzīvi nākotnē. Iepazīsti tos un atbildi uz jautājumiem!

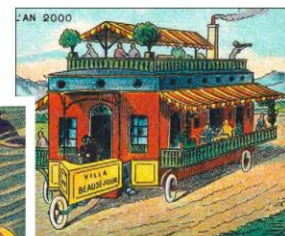
- Kādu ierīču rašanos viņi paredzēja? Kā tu domā – kas cilvēkus uz to rosināja?
- Ko viņi tomēr paredzēja nepareizi? Kā tu domā – kāpēc?

Skolas klase

Zemūdene

Vasaras māja

Mājas tīrīšana

Televīzija

Birojs

l'an 2000.com

4. klase. 1.temats Kā mēra laika ritējumu un noskaidro pārmaiņas tajā? Ieteikumi 3. solim

- **Veidojot laika līniju**

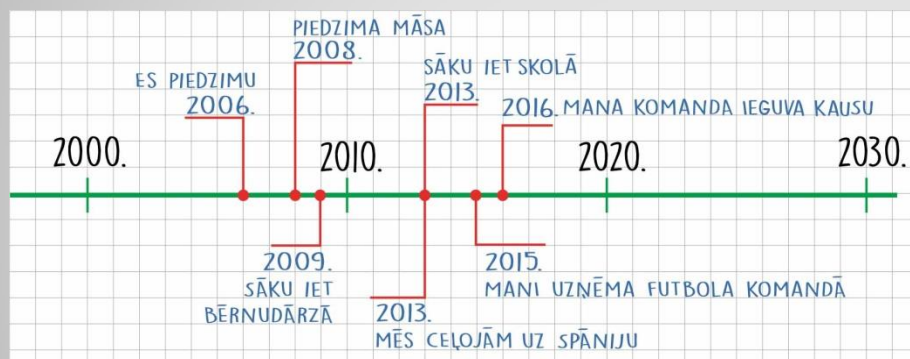
- Atgādiniet, ka bērni matemātikā ir mācījušies skaitļu un intervālu atainošanu uz skaitļu stara.
- Pārejiet no bērna personīgās laika līnijas uz kādas lielākas parādības laika līniju.
- Pievērsiet uzmanību laika nogrieznim (desmitgades) un intervāliem (tuvāk, tālāk).
- Pievērsiet uzmanību tā, ka tā var noteikt, kas notika vispirms un izvirzīt idejas par notikuma cēloni.
- Rēķiniet, cik gadu pagājis.

4. klase. 1.temats. Kā mēra laika ritējumu un noskaidro pārmaiņas tajā? Ieteikumi 4. solim.

- **Apgūstot gadu skaitīšanu**

- Norādiet skolēniem, ka matemātiski līnija, kura ataino laika ritējumu, un gadu skaitīšanas skala ir divas dažādas figūras.
- Līnija, kas ataino laika ritējumu, ir tāda kā visas līnijas- tai nav sākuma un nav gala.
- Laika skatīšanas skalu no matemātikas viedokļa veido divi skaitļu stari, kam ir kopīgs sākumpunkts, bet nav gala punkta.
- Nesaistiet gadus pirms mūsu ēras ar negatīviem skaitļiem- iegūsiet aplamus rezultātus.
- Gadsimtu būtību varat skaidrot kā gadu saišķi- 99 gadi nav 100 gadi un gadsimts.
- Skaidrojot mēnešus un nedēļas, varat izmantot kalendāru ar Mēness fāzēm, bet norādiet, ka, pielāgojot to Saules kalendāram, rodas nobīdes.
- Laikmetu pārskati varat bagātināt ar saviem attēliem, filmām, skolēnu stāstiem par redzēto muzejā, televīzijā, ceļojumā.

4. klase. 1.temats Kā mēra laika ritējumu un noskaidro pārmaiņas tajā? Attēli, uzdevumi, kas palīdz.

500.–401. p.m.ē.	400.–301. p.m.ē.	300.–201. p.m.ē.	200.–101. p.m.ē.	100.–1. p.m.ē.
5. gs. p.m.ē.	4. gs. p.m.ē.	3. gs. p.m.ē.	2. gs. p.m.ē.	1.gs. p.m.ē.

4. klase. 1.temats Kā mēra laika ritējumu un noskaidro pārmaiņas tajā? Ko vērtēt?

- Vai skolēns prot izskaidrot, kā var noteikt pārmaiņas.
- Vai skolēns prot izvirzīt un pamatot savas versijas par cēloņiem un sekām kādā norisē.
- Vai skolēns prot izveidot laika līniju, pareizi atainojot gadus.
- Vai skolēns prot atainot gadus uz gadu skatīšanas skalas un noteikt intervālus (īpaši starp gadiem pirms mūsu ēras un mūsu ērā).
- Vai skolēns prot noteikt gadsimtus.

4. klase. 2.temats Kā darbojas sociālās grupas dažādos laikos? Plānojums.

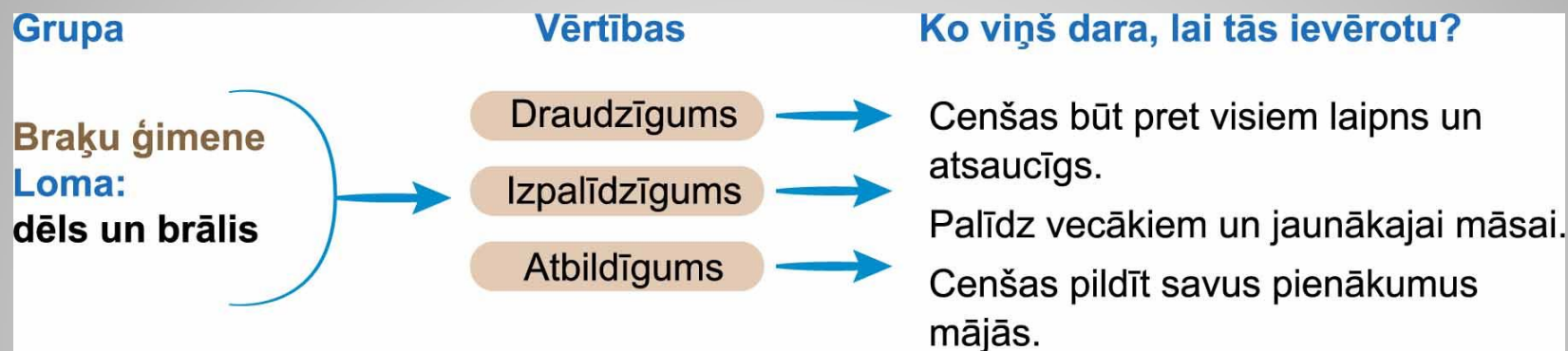
- **1. solis: noskaidrojam kas ir sociālās grupas, kāpēc cilvēki pie tām pieder un kādas funkcijas grupā ir vērtībām.**
- Secinājums: katrs cilvēks pieder vairākām (lielām un mazām) sociālajām grupām, sekmīga līdzdalība grupā notiek tad, ja tiek uzturētas tās vērtības.
- **2. solis: noskaidrojam kas vēstures gaitā palīdzējis vai traucējis grupām saprasties un kā dažādos laikos dzīvojuši bērni.**
- Secinājums: pagātnes cilvēki ir bijuši gan līdzīgi mums, gan atšķirīgi no mums un no viņu pieredzes var mācīties.
- **3. solis: izpētām kādi sociālo grupu, kas atrodas mūsu apkārtnē.**
- Secinājums: darbošanās sociālajā grupā sniedz mums iespējas daudz paveikt gan citu, gan pašu labā.

4. klase. 2.temats Kā darbojas sociālās grupas dažādos laikos? Ieteikumi 1. solim.

- **Izzinot, kas ir sociālās grupas**

- Strādājiet ar grupu piemēriem, kas ir jūsu vidē.
- Izmantojiet grafiskos organizatorus.
- Akcentējiet mazo un lielo grupu atšķirības (tiekas vai netiekas).
- Lomu un vērtību saistītu atklājiet caur rakstura īpašībām (kādam jābūt labam...).
- Vērtības atklājiet caur darbībām (kas jādara, lai parādītu, ka tu esi...).

4. klase. 2.temats Kā darbojas sociālās grupas dažādos laikos? Grafiskā organizatora piemērs.

4. klase. 2.temats Kā darbojas sociālās grupas dažādos laikos? Ieteikumi 2. solim.

- **Vērtējam vēsturisko pieredzi**

- Lasām, analizējam kopējos piemērus un meklējam līdzības mūsdienās.
- Analizējam attēlus un tekstus, kuri ataino bērnu dzīvi, uzklusām salīdzinājumu- kopīgais, atšķirīgais.
- Mudinām skolēnus fantazēt (ja es tur būtu..., man patiktu/nepatiku, es darītu/nedarītu...).
- Varam izmantot mājinieku atmiņas, prezentēt tās piedzīvojumu stāstos un zīmējumos.

4. klase. 2.temats Kā darbojas sociālās grupas dažādos laikos? Ieteikumi 3. solim.

- **Izzinot sociālās grupas sev apkārt**
 - Palīdzam skolēnam izdarīt izvēli (pārrunas).
 - Atgādinām, kā jāveic intervija un kā var fiksēt uzzināto (nosaki un atceries faktus!).
 - Pārrunājam kā īsti var prezentēt uzzināto (jautājumi sev, attēls- stāsts).

4. klase. 2.temats. Kā darbojas sociālās grupas dažādos laikos? Ko vērtēt?

- Vai skolēns prot identificē sociālās grupas, kurās ir iekļauts.
- Vai skolēns prot izskaidrot, kāpēc ir šajās grupās.
- Vai skolēns prot izskaidrot, kā viņam jārikojas grupā un kāpēc (loma, vērtības).
- Vai skolēns prot identificēt pozitīvus un negatīvus piemērus no grupu attiecību vēstures.
- Vai skolēns prot ar piemēriem raksturot kopīgo un atšķirīgi savā un agrāko bērnu dzīvē.
- Vai skolēns prot pastāstīt par atziņām, kuras guvis savā pētījumā.

4. klase. 3. temats Kā saglabāt tradīcijas un līdzdarboties kopienā? Plānojums.

- **1. solis: noskaidrojam svētku izcelsmi.**
- Secinājums: svētku tradīcijas veidojas laika gaitā un kā rituāls, kas aptver visu sabiedrību, atspoguļojas likumā.
- **2. solis: noskaidrojam, kas ir kultūras kanons un kāpēc tas vajadzīgs.**
- Secinājums: kultūras kanonā apvienoti darbi, kurus sabiedrības atzīst par nozīmīgiem un izmanto kā paraugu.
- **3. solis: mācāmies organizēt svētku svinēšanu, izstrādājot tiem projektus, kas balstīti uz likuma prasībām un atspoguļo gan tradīcijas, gan mūsu izdomu.**
- Secinājums: svētki jāorganizē pēc zināmiem noteikumiem, bet to svinēšanā var izmantot interesantas idejas.

4. klase. 3. temats. Kā saglabāt tradīcijas un līdzdarboties kopienā? Ieteikumi 1. solim.

- **Noskaidrojot svētku izcelsmi**

- Meklējam piemērus dažādas izcelsmes svētkiem un cenšamies noteikt, kāpēc tie radušies.
- Mudinām bērnu aktualizēt savu pieredzi- kur viņš piedalījies (ne tikai Latvijā!) un kāpēc.
- Pārrunājam īpašo dienu grupējumu Latvijā izdotajā likumā.
- Nav būtiski, lai bērni zinātu visus īpašo dienu datumus un izcelsmi, bet tikai secinātu par to, ar ko pamatā saistīta īpašo dienu izcelsme un ka to iekļaušanu likumā regulē sabiedrības pieprasījums.

4. klase. 3. temats. Kā saglabāt tradīcijas un līdzdarboties kopienā? Ieteikumi 2. solim.

- **Raksturojot kultūras kanonu**

- Noskaidrojam, kas ir paraugs un kāpēc cilvēkiem nepieciešamas paraugs.

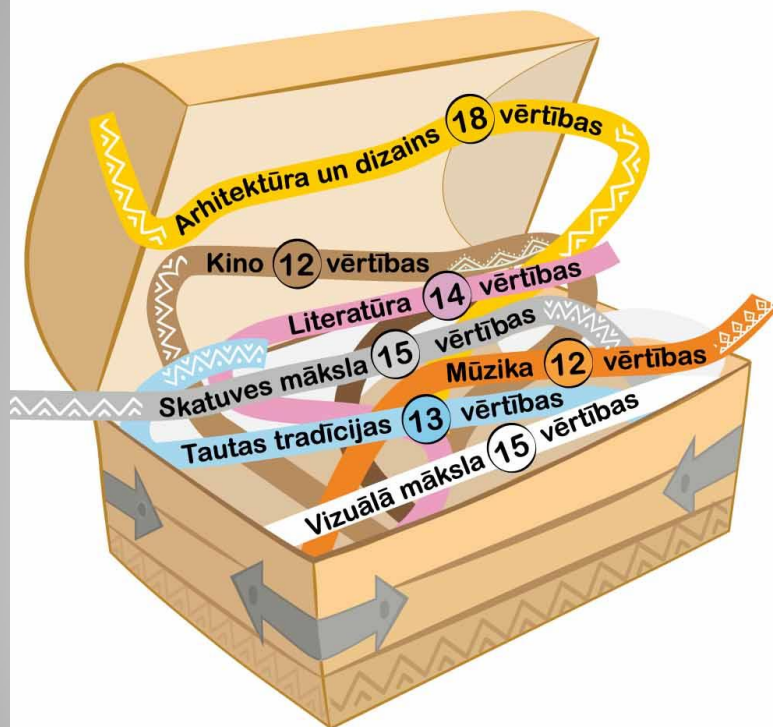
- Noskaidrojam (izmantojot tekstus), ar ko īpašas ir vērtības, kas kanonā ierakstītas, un kā skolēni ar tām saskārušies.

- Mudinām skolēnus noteikt, kas ir viņu vērtības kultūrā.

- Mudinām sarunu par to, ko izvēlētās vērtības liecina par pašiem skolēniem.

Grafiskais organizators secinājumiem

Kultūras kanons

Lai tu zinātu, kas mūsu tautai vērtīgs

Lai tu padomātu, kā to saglabāt

Lai tu varētu parādīt citām tautām, kādi mēs esam

Lai tev būtu, no kā mācīties

Lai tev būtu, kur iedvesmoties

4. klase. 3. temats. Kā saglabāt tradīcijas un līdzdarboties kopienā? Ieteikumi 3. solim.

- **Kā veidot svētku ideju mapi**

- Parādām skolēniem, ka svētku svinēšana ir iespēja īstenot savas idejas.

- Mudinām saprast, ka svētku darbībām jāizriet no svētku mērķa.

- Pievēršam uzmanību, ka svētku norisi regulē likums, un pārrunājam- kāpēc.

- Izvērtējam organizatoriskos aspektus- kas ir un kas nav reāli.

4. klase. 3. temats. Kā saglabāt tradīcijas un līdzdarboties kopienā? Ko vērtēt?

- Vai skolēns ir izpratis, kā veidojas dažādi svētki.
- Vai skolēns ir izpratis, kā attiecīgais likums grupē īpašās dienas Latvijā.
- Vai skolēns ir izpratis, kā veidots kultūras kanons.
- Vai skolēns ir spēj raksturot, kā kāda kanona vērtība tiek izmantota.
- Vai skolēns ir var noteikt, kas un kāpēc viņam jāņem vērā, ja viņš organizēs svētku svinēšanu.

4. klase. 4.temats Kā kļūt lepnuma vērtiem kopienā? Plānojums.

- **1. solis: noskaidrojam, kāpēc cilvēki kļūst ievērojami.**

Secinājums: ievērojamība balstās gan uz meistarību, gan sabiedrībai nozīmīgu rīcību, gan nejaušību.

- **2. solis: noskaidrojam, ko mums var sniegt citu cilvēku biogrāfijas.**

Secinājums: no citu cilvēku piedzīvotā var mācīties.

- **3. solis: izvirzām savu dzīves plānus.**

Secinājums: ikvienam ir iespējas paveikt ko labu sabiedrībai.

4. klase. 4.temats Kā kļūt lepnuma vērtiem kopienā? Ieteikumi 1. solim

- **Vērtējot ievērojamības cēloņus**

- Meklējiet un vērtējiet aktuālus piemērus.
- Meklējiet un vērtējiet lokālus piemērus.
- Pārrunājiet rakstura iezīmes, motivāciju.
- Vērtējiet ievērojamības raksturu un norādiet, ka tas var mainīties un pilnveidoties.
- Fiksējiet lokālās piemiņas vietas.

4. klase. 4.temats Kā kļūt lepnuma vērtiem kopienā? Ieteikumi 2. solim

- **Kā strādāt ar biogrāfijām**

- Izmantojiet aktuālus un lokālus piemērus.
- Pārrunājiet, uz ko norāda katrs fakts.
- Mudiniet skolēnus saskatīt savā dzīvē līdzīgo.
- Pievērsiet uzmanību tam, kā tiek pārvarēti šķēršļi.
- Salīdziniet varbūtējo skolēnu izvēli un personības izvēli.
- Nebaidieties runāt par atbalstītājiem un pretiniekiem, pretinieku dažādo raksturu (interesešu sadursme, neizpratne).

4. klase. 4.temats Kā kļūt lepnuma vērtiem kopienā? Ieteikumi 3. solim

- **Kā veidot savu līdzdalības projektu**
 - Pievērsiet uzmanību iespējām.
 - Pievērsiet uzmanību vajadzībām savā vidē.
 - Pievērsiet uzmanību skolēnu spējām un prasmēm.
 - Pārrunājiēt organizatorisko pusi.

4. klase. 4.temats Kā kļūt lepnuma vērtiem kopienā? Ko vērtēt?

- Vai skolēni prot pamatot ievērojamības cēloņus.
- Vai skolēni prot raksturot lokālās personības un ar tām saistītās vietas.
- Vai skolēni prot identificēt tādus faktus no personības biogrāfijas, kas atklāj ko viņiem būtisku (atrodī biogrāfijā trīs notikumus, no kuriem tu varētu mācīties un paskaidro, kāpēc).
- Vai skolēni prot raksturot sabiedriskās aktivitātes, kas nepieciešamas viņa dzīvesvietai.
- Vai skolēni prot plānot sabiedriskās aktivitātes, kas nepieciešamas viņa dzīvesvietai (kādu projektu tu gribētu īstenot, kā to darītu).

4. klase. 2.temats Kā plānot un patērēt resursus saprātīgi? Plānojums.

- **1. solis: noskaidrojam budžeta plānojuma pamatidejas.**

Secinājums: vērtējot savus izdevumus, mēs varam nonākt pie sabalansēta budžeta vai budžeta ar pārpalikumu.

- **2. solis: vērtējam savu patēriņu.**

Secinājums: arī gudra iepirkšanās ir saprātīga resursu izmantošana.

- **3. solis: izzinām naudas attīstību.**

Secinājums: naudas formu attīstību ietekmē vajadzības un tehnoloģiskais progress.

- **4. solis: nosakām, kā mūsu patēriņa paradumi ietekmē globālu resursu izmantošanu.**

Secinājums: izvērtējot to, kā top mūsu iecienītais produkts, un lemjot par tā iegādi, mēs varam rosināt noteiktu ražošanas tradīciju nostiprināšanos pasaulē.

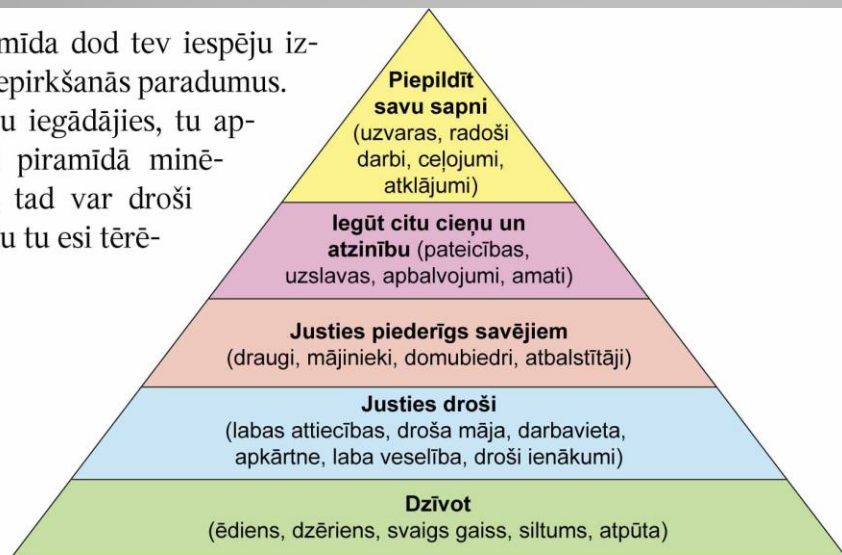
4. klase. 2.temats Kā plānot un patērēt resursus saprātīgi?

Ieteikumi 1. solim

- **Par budžetu**

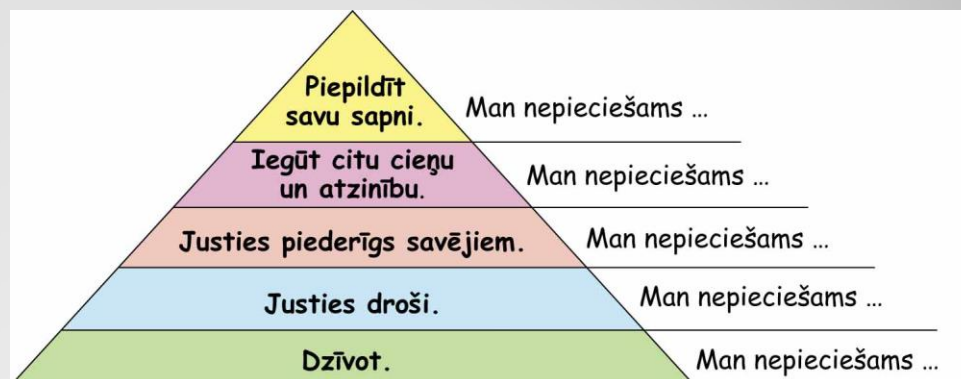
- Izzinām jēdzienu (ienākumi↔izdevumi).
- Izzinām raksturu (ar iztrūkumu, sabalansēts, ar pārpalikumu).
- Vērtējam izdevumu vajadzību.
- Vērtējam izdevumu plānojumu.
- Secinām, ka plānojums palielina iespējas.
- Izmantojam skolēna pieredzi.

Maslova piramīda dod tev iespēju izvērtēt savus iepirkšanās paradumus. Ja ar to, ko tu iegādājies, tu apmierini kādu piramīdā minēto vajadzību, tad var droši teikt, ka naudu tu esi tērējis pamatoti.

Maslova vajadzību piramīda

Kritērijs izdevumu pamatotības vērtējumam

4. klase. 2.temats Kā plānot un patērēt resursus saprātīgi? Ieteikumi 2. solim

- **Par patērētāja tiesībām, cenu, drošumu, kvalitāti**

- Pārrunājam skolēnu pozitīvo un negatīvo pieredzi attiecībā uz patērētāja tiesībām.
- Pārrunājam skolēnu pozitīvo un negatīvo pieredzi attiecībā uz cenām.
- Vērtējam konkrētu produktu kvalitāti un drošumu.
- Piedāvājam izvēles situācijas (ko tu vērtētu, ja pirktu...).
- Apkopojam secināto padomos.
- Secinām, ka, pērkot to, kas mums vislabāk noder, mēs taupām resursus.

4. klase. 2.temats Kā plānot un patērēt resursus saprātīgi?

Ieteikumi 3. solim

- **Par naudas vēsturi**

- Akcentējam vajadzības, kas rada naudu un katru naudas veidu.
- Pārrunājam, kas nosaka katra naudas veida drošumu.
- Apzinām naudas zīmes kā kultūras pieminekli.
- Prognozējam naudas attīstību- ko zinām un ko ne.

4. klase. 2.temats Kā plānot un patērēt resursus saprātīgi?

Ieteikumi 4. solim

- **Par patēriņa paradumiem un resursu izmantošanu**

- Akcentējam principu: ko pērk, to ražo.
- Analizējam dotos piemērus, meklējam analogus piemērus ziņās.
- Pārrunājam iespējas mainīt paradumus.
- Runājam par sociālām akcijām

4. klase. 2.temats Kā plānot un patērēt resursus saprātīgi? Ko vērtēt?

- Vai skolēni prot atpazīt dažāda rakstura budžetus un raksturot to rašanās sekas.
- Vai skolēni prot pamatot savu preču izvēli.
- Vai skolēni prot saprātīgi izvēlēties preces un pakalpojumus no piedāvājuma.
- Vai skolēni prot veidot secīgu un pamatotu stāstījumu par naudas attīstību.
- Vai skolēni prot atpazīt situācijas, kad to izvēle var mazināt nepamatotu resursu izmantošanu

Jautājumi čatā!